

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до статті 24 Закону
України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо
встановлення безперервності страхового стажу особи, поновленої на роботі
після незаконного звільнення»
*(реєстр. № 14171 від 30.10.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених проектом Закону України «Про внесення змін до статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо встановлення безперервності страхового стажу особи, поновленої на роботі після незаконного звільнення» (реєстр. № 14171 від 30.10.2025).*

***Ключові слова:** загальнообов'язкове державне соціальне страхування, єдиний внесок, застрахована особа, вимушений прогул, поновлення на роботі.*

Вступ

Із правового погляду, страховий стаж є логічним продовженням трудового стажу, однак якісні та кількісні характеристики страхового стажу мають певні відмінності, які не повною мірою відображені в положеннях законодавства України. Це ускладнює розуміння природи страхового стажу як правостворюючої умови для надання соціального страхового забезпечення, а також обумовлює необхідність удосконалення правового регулювання механізму нарахування страхових внесків (єдиного внеску), обчислення тривалості страхового стажу, його оцінки та способів підтвердження.

Основна частина

Вимога стягнути з роботодавця на користь працівника середню заробітну плату за час вимушеного прогулу відповідно до статті 235 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) є досить поширеним явищем під час формування позовних вимог у заяві про поновлення на роботі.

На відміну від поняття середнього заробітку, що має бути виплачений за час затримки розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 КЗпП, Велика Палата Верховного Суду відступила від висновків об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду, викладених у постанові від 10 жовтня 2019 року у справі № 369/10046/18 (провадження № 61-9664сво19)*, та констатувала, що середній заробіток за час вимушеного прогулу за своїм змістом є заробітною платою¹, право на отримання якої виникло у працівника,

*У Постанові від 10.10.2019 № 369/10046/18 Верховний Суд зазначив, що за змістом норм чинного законодавства середній заробіток за час вимушеного прогулу за своєю правовою природою не є основною чи додатковою заробітною платою (винагородою, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу), а також не є заохочувальною чи компенсаційною виплатою у розумінні статті 2 Закону України «Про оплату праці», тобто середній заробіток за час вимушеного прогулу не входить до структури заробітної плати, а є спеціальним видом відповідальності роботодавця за порушення трудових прав працівника, отже строк пред'явлення до суду позовних вимог про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу обмежується трьома місяцями з дня, коли працівник дізнався або повинен був дізнатися про порушення свого права. Вказаний правовий висновок узгоджується із правовим висновком, викладеним у постанові Великої Палати Верховного Суду у справі N 910/4518/16 (провадження N 12-301гс18).

¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 8 лютого 2022 року у справі № 755/12623/19 (провадження № 14-47цс21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103893132>

який був незаконно позбавлений можливості виконувати свою трудову функцію з незалежних від нього причин. Оскільки працівник поновлюється на роботі з дня звільнення, то вважається таким, що весь цей час перебував у трудових відносинах, а значить – підлягав загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Із метою посилення гарантій права застрахованої особи на соціальний захист розроблено проект Закону України «Про внесення змін до статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо встановлення безперервності страхового стажу особи, поновленої на роботі після незаконного звільнення» (реєстр. № 14171 від 30.10.2025) (далі – законопроект).

Законопроектом пропонується внести зміни, якими передбачити, що до страхового стажу зараховується період, протягом якого особа була звільнена, а потім поновлена на роботі на підставі рішення суду, яким визнано таке звільнення незаконним. Єдиний внесок сплачується із середньої заробітної плати, нарахованої згідно з рішенням суду.

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне висловити такі пропозиції *концептуального* характеру.

Правове опосередкування механізму обчислення страхового стажу та обліку сплати єдиного внеску (як основної умови зарахування періодів роботи або іншої суспільно-корисної діяльності до страхового стажу) здійснюється відповідно до норм законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»². У зв'язку з цим, зміни щодо гарантій прав застрахованих осіб із числа працівників, яких було незаконно звільнено, а потім поновлено на роботі за рішенням суду, доцільно внести також до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» шляхом включення до бази для нарахування єдиного внеску середнього заробітку за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік.

Відповідно до статті 235 КЗпП у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір. З урахуванням зазначеного та з метою уникнення прогалин у законодавчому регулюванні, вважаємо за необхідне доповнити у положеннях, пропонованих законопроектом, коло випадків збереження гарантій щодо страхового стажу випадком незаконного переведення на нижчеоплачувану роботу, а також додати пропозицію внести зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», щодо включення до бази для нарахування єдиного внеску сум різниці в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи внаслідок незаконного переведення.

Зауваження *техніко-юридичного* характеру.

² Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8 липня 2010 року № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

Положення законопроекту потребують редакційного корегування з метою приведення у відповідність до термінології, що застосовується в трудовому законодавстві та законодавстві про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Так, у тексті законопроекту словосполучу «особа, яка була звільнена за місцем роботи» доцільно змінити на «працівник, який був звільнений з роботи».

У назві законопроекту словосполучу «встановлення безперервності страхового стажу» необхідно змінити на «обчислення страхового стажу» через відсутність такого правового поняття, як «безперервний страховий стаж».

Окрім того, в абзаці другому розділу I законопроекту бажано зазначити суб'єкта, який зобов'язаний сплатити єдиний внесок, нарахований на середню заробітну плату за час вимушеного прогулу.

Висновки

Наявність страхового стажу є показником участі особи в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, оскільки особа, яка здійснює трудову або іншу суспільно-корисну діяльність, сплачує або за неї сплачуються страхові внески³.

Враховуючи норми чинного трудового законодавства та сучасну практику Верховного Суду, віднесення середнього заробітку за час вимушеного прогулу до заробітної плати потребує внесення відповідних змін до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оскільки страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку.

Урахування зазначених концептуальних зауважень дозволить уникнути прогалин у законодавчому регулюванні, зокрема щодо дотримання гарантій прав працівника у сфері соціального страхування у разі виконання працівником нижчеоплачуваної роботи внаслідок незаконного переведення на іншу роботу.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

³ Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>